

LR Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui

2019 m. sausio 4 d.

LR Seimo Žmogaus teisių komitetui

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS NETEISĖTO PRATURTĖJIMO PREVENCIJOS ĮSTATYMO PROJEKTO NR. 18-12906 IR LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO KODEKSO 189¹ STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. 18-12905

Asociacija „Investors’ Forum“, Lietuvos darbdavių konfederacija, Lietuvos pramonininkų konfederacija ir Lietuvos verslo konfederacija (toliau – Verslo organizacijos) kreipiasi į LR Seimo Teisės ir teisėtvarkos bei Žmogaus teisių komitetus dėl Vidaus reikalų ministro 2018 m. birželio 29 d. įsakymu Nr. 1V-467 suformuotos tarpžinybinės darbo grupės parengtų projektų: Lietuvos Respublikos neteisėto praturtėjimo prevencijos įstatymo projekto Nr. 18-12906 ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 189¹ straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. 18-12905 (toliau – Įstatymų projektai), kuriuos planuojama pateikti LR Seimui svarstyti kitų metų pavasario sesijoje.

Kreipimąsi pasirašančios Verslo organizacijos nuosekliai pasisako už aktyvią korupcijos prevenciją ir savalaikį nusikalstamų veikų užkardymą. Sąžiningai veikiantį verslą atstovaujančios organizacijos yra suinteresuotos, jog neskaidriai veikiančios interesų grupės neturėtų galimybių neteisėtai įtakoti politinius sprendimus bei iš to pasipelnyti, todėl pritaria naujų teisinių neteisėto praturtėjimo prevencijos priemonių paieškoms. Vis dėlto, Verslo organizacijų nuomone, Įstatymų projektais siūlomas reguliavimas prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintiems principams bei kelia pavojų nepagrįstai suvaržyti asmenų nuosavybės teises, todėl turi būti tobulinamas.

Dėl projektų prieštaravimo LR Konstitucijoje įtvirtintiems principams

Įstatymo projektais siūloma įtvirtinti civilinio konfiskavimo institutą kaip neteisėto praturtėjimo prevencijos priemonę numatant, kad šią priemonę būtų galima taikyti net nesant teismo apkaltinamojo nuosprendžio, užtektų, jei dėl asmens būtų vykę baudžiamieji procesai. Verslo organizacijų nuomone, tokia nuostata akivaizdžiai prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintiems nekaltumo prezumpcijos („*Asmuo laikomas nekaltu, kol jo kaltumas neįrodytas įstatymo nustatyta tvarka ir pripažintas įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu*“¹) bei lygiateisiškumo („*Įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs*“²) principams. Konstitucinis Teismas savo nutarimuose yra ne kartą konstatavęs, kad Konstitucijos 31 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta nekaltumo prezumpcija yra viena svarbiausių teisingumo vykdymo demokratinėje teisinėje valstybėje garantijų. Tai pamatinis teisingumo vykdymo baudžiamųjų bylų procese principas, svarbi žmogaus teisių ir laisvių garantija. Nekaltumo prezumpcija neatskiriamai susijusi su kitų žmogaus konstitucinių teisių ir laisvių, taip pat įgytų teisių gerbimu ir apsauga.

¹ Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnio 1 dalis.

² Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnis 1 dalis.

Ypač svarbu, kad nekaltumo prezumpcijos laikytųsi valstybės institucijos ir pareigūnai. Pažymėtina, kad viešieji asmenys, kol asmens kaltumas padarius nusikaltimą nebus įstatymo nustatyta tvarka įrodytas ir pripažintas įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu, apskritai turi susilaikyti nuo asmens įvardijimo kaip nusikaltėlio. Priešingu atveju galėtų būti pažeistas žmogaus orumas ir garbė, galėtų būti pakenkta asmens teisėms ir laisvėms (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d., 2006 m. sausio 16 d. ir kt. nutarimai). Taip pat, remiantis Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintu lygiateisiškumo principu („Įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs“³), negalima asmens diskriminuoti ir jam taikyti kokias nors poveikio priemones vien dėl to, kad jam kažkada buvo pareikšti įtarimai, tačiau vėliau tyrimas buvo nutrauktas arba asmuo išteisintas, konstatavus, kad jokios nusikalstamos veikos nebuvo padarytos.

Be to, Verslo organizacijų nuomone, civilinio turto konfiskavimo instituto taikymas nesant apkaltinamojo nuosprendžio gali sudaryti prielaidų ikiteisminio tyrimo pareigūnų piktnaudžiavimui. Projektų rengėjai aiškinamajame rašte nurodo, jog viena projekto rengimą paskatinusių priežasčių – nutraukti ikiteisminiai tyrimai dėl neteisėto praturtėjimo bei priimti išteisinamieji nuosprendžiai byloje, kurios perduotos teismui. Susidaro įspūdis, jog institucijų darbo neefektyvumo problemą ikiteisminio tyrimo proceso metu bandoma kompensuoti, suteikiant papildomą galią persekioti ir tuos, kurių kaltumas nebuvo įrodytas teisme. Verslo organizacijų nuomone, jei siūlomi įstatymų projektai bus priimti, labai tikėtina, kad rasis atvejų, kai asmeniui įtarimai bus reiškiami vien tik tam, kad vėliau būtų galima taikyti Neteisėto praturtėjimo prevencijos įstatyme numatytas priemones.

Todėl kreipimasi pasirašančios Verslo organizacijos prieštarauja Įstatymo projektais siūlomam reguliavimui ir siūlo numatyti, jog civilinio turto konfiskavimo institutas galėtų būtų taikomas tik esant apkaltinamajam teismo nuosprendžiui.

Dėl įstatymo taikymo atbuline data

Įstatymo projektu siūloma, kad asmuo teismo gali būti įpareigojamas pateikti turto deklaraciją už penkis praėjusius metus bei dokumentus pagrindžiančius per dešimt metų įsigytą turtą ir pajamas.

Verslo organizacijų nuomone, ši nuostata nėra suderinama su Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintu *lex retro non agit* (įstatymas atgal negalioja) principu („galioja tik paskelbti įstatymai“⁴). *Lex retro non agit* principas - teisės norminiams aktams keliamas reikalavimas, kad juose įtvirtintos teisės normos negali būti taikomos juridiniams faktams ir teisinėms pasekmėms, įvykusioms dar iki šio akto įsigaliojimo. Šiuo principu siekiama užtikrinti teisinio reguliavimo bei asmenų teisinio statuso aiškumą, stabilumą. Subjektai turi žinoti, kokio elgesio iš jų yra tikimasi, reikalaujama, ir turi būti tikri, kad už tuo metu galiojančius teisės aktus atitinkantį elgesį jiems vėliau nebus taikomos teisinės prievartos priemonės vėliau pasikeitusio teisinio reguliavimo pagrindu.

Todėl, verslo organizacijų nuomone, teisiškai ydinga atgaline data nustatyti įpareigojimą pateikti dokumentus, pagrindžiančius prieš dešimt metų įsigytą turtą ir pajamas, už tokį ilgą laikotarpį. Akivaizdu, kad tokių dokumentų daugelis nekaupia už tokius ilgus laikotarpius, todėl šio reikalavimo taikymas atbuline data yra neracionalus ir neproporcingas.

Dėl tų pačių priežasčių kritikuotina ir Įstatymo projekto nuostata, kad turto kilmė gali būti pagrindžiama tik sandorius patvirtinančiais dokumentais, kuriuose turi būti nurodyti duomenys apie lėšas išmokėjusio ar turtą perdavusio asmens tapatybę.

Dėl įstatymo projekto nuostatų atitikimo Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksui ir Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymui.

Atkreipiame dėmesį, jog Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse nenumatytos procedūros kaip civilinio turto konfiskavimo procesas turėtų būti vykdomas. Be to, Įstatymo projekte numatomos funkcijos prokurorui nedera su Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatyme apibrėžtomis prokurorų funkcijomis.

³ Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalis.

⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucijos 7 straipsnio 2 dalis.

B

Taip pat pažymėtina, kad 2018 m. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė LR mokesčių administravimo įstatymo pataisas, suteikiančias asmenims galimybę nuo 2019 m. sausio 1 d. iki 2019 m. liepos 1 d. deklaruoti ir susimokėti pamirštus mokesčius be baudų ir delspinigių, neužsitraukiant ir baudžiamosios atsakomybės. Šiais teisės akto pakeitimais Lietuvos Respublikos Seimas, įtvirtindamas mokestinę amnestiją, apsisprendė asmenims, pažeidusiems įstatymus, suteikti galimybę pasitaisyti. Manome, kad aukščiau aptarti Įstatymų projektai nesuderinami su Lietuvos Respublikos Seimo išreikšta intencija dėl pajamų legalizavimo.

Verslo organizacijų nuomone, tokio instituto kaip civilinio turto konfiskavimas inkorporavimas į nacionalinę teisę turi būti išsamiai išdiskutuotas su teisės mokslininkais ir praktikais, kruopščiai įvertinant kitų ES šalių patirtį taikant analogišką teisinį reguliavimą ir jo taikymo patirtį, išklausanč visų suinteresuotų grupių nuomonę, siekiant efektyvaus jo veikimo.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta aukščiau, bei į tai, jog keičiant reguliavimą tikslinga orientotis į kitų šalių gerąją praktiką, prašome, jog svarstant Įstatymų projektus būtų detalai išnagrinėtos teisinės prielaidos civilinio konfiskavimo instituto inkorporavimui į nacionalinę teisę, Europos Sąjungos šalių praktika taikant civilinio turto konfiskavimą, būtų įvertinta Įstatymų projektais siūlomo reguliavimo atitiktis LR Konstitucijoje garantuotoms žmogaus ir piliečio teisėms bei surengti vieši klausymai.

Asociacijos „Investors‘ Forum“ vykdomoji direktorė

R. Skyrienė

Lietuvos darbdavių konfederacijos
generalinis direktorius

D. Arlauskas

Lietuvos pramonininkų konfederacijos
vykdomasis direktorius

R. Sartatavičius

Lietuvos verslo konfederacijos prezidentas

V. Sutkus